

EUCPN Toolbox Series

Nr. 16

Preventie van drugscriminaliteit

Naar effectieve gedragsverandering

Samenvatting

In de tweede helft van 2019 lag de focus van het Finse voorzitterschap van het Europees netwerk inzake criminaliteitspreventie (EUCPN) op de preventie van drugscriminaliteit en schade als gevolg van drugsgebruik onder jongeren, en werd er geijverd voor een wetenschappelijke onderbouwde aanpak. Deze Toolbox is een concreet antwoord op die oproep. Door te focussen op de behoefte om te weten waar men mee te maken heeft en daarnaar te handelen, bieden we ondersteuning aan praktijkmensen die op dit gebied werkzaam zijn.

Drugscriminaliteit is een complex fenomeen. Onderzoek toont aan dat de relatie tussen drugsgebruik en criminaliteit niet voor iedereen dezelfde is en mettertijd verandert. Wie in zijn werk in contact komt met deze zeer dynamische en complexe relatie, moet **weten waar men mee te maken heeft**. Helaas heeft 'doen zonder te weten', door het vaak gepolitiseerde karakter van dit fenomeen, geleid tot een wildgroei van verschillende activiteiten. De doelstellingen zijn altijd lovenswaardig, maar toch kan dit ertoe leiden dat schaarse middelen verkeerd worden ingezet of, erger nog, het probleem alleen maar erger maken.

Drugsgebruik en criminaliteit zijn met elkaar verweven, maar de relatie zal verschillen naargelang de doelgroep. Dit vraagt om een gerichte aanpak, afgestemd op de behoeften van degene met wie u werkt. Als uw doelgroep nog geen tekenen van problematisch gedrag vertoont, kunt u een aantal van de gebruikelijke factoren aanpakken die zowel drugsgebruik als criminaliteit in de hand werken. Problemen op school of in het gezin zijn voorbeelden van

dergelijke risicofactoren. Als uw doelgroep wel degelijk lijdt onder het drugsgebruik en strafbare feiten pleegt om dit gedrag bijvoorbeeld in stand te houden, moet uw aanpak bijgesteld worden.

Deze complexiteit wordt nog gevoed door de dynamische paden van criminaliteit en drugsgebruik. Niet alle drugsgebruikers ontwikkelen verslavingen of ervaren sociale schade. Hetzelfde geldt voor criminele carrières. Zelfs als men tijdens de tienerjaren veelvuldig crimineel gedrag vertoont, 'ontgroeien' de meesten dit. Als u weet wat deze ontwikkelingen beïnvloedt en hoe ze op elkaar inwerken, kunt u in dat proces ingrijpen.

De behoeften van de doelgroep inschatten is dus een essentiële stap. De gulden regel: hoe gedetailleerder uw begrip, hoe beter geïnformeerd, doelgerichter en doeltreffender u wellicht te werk zal kunnen gaan. (Inter)nationale gegevens kunnen uw maatregel onderbouwen, maar lokale gegevens zullen cruciaal zijn om het probleem te begrijpen. Zorg ervoor dat u meerdere perspectieven integreert. Door bijvoorbeeld alleen op informatie van de politie te vertrouwen, zal u een vertekend beeld van het probleem krijgen en zal uw reactie gestuurd worden op een manier die misschien niet door de hele gemeenschap gedragen wordt. Houd ook rekening met de ontwikkelingsfase van uw doelgroep. Tienjarigen zijn anders dan zestienjarigen en wat hun gedrag drijft zal uiteraard nog veranderen. Voor de oudere leeftijdsgroep zal druk van leeftijdsgenoten belangrijker zijn.

Voortbouwend op ons argument - verschillende problemen vragen een verschillende aanpak - bieden we verschillende opties aan. Er is geen kant-en-klare oplossing om drugscriminaliteit te voorkomen. Als men eenmaal een goed begrip heeft van het probleem, moet men **daarnaar handelen**. Om uw doel te bereiken, is het essentieel dat u de geïdentificeerde behoeften en problemen koppelt aan de juiste maatregel. Als het uw doelstelling is om **problematisch gedrag bij jongeren te voorkomen**, hebben een aantal methodes hun doeltreffendheid bewezen. Zo kan het positief beïnvloeden van gezinsprocessen gezond en veilig gedrag nu en in latere levensfasen bevorderen. Een aantal van deze doeltreffende methodes kunt u vinden in het 'Xchange prevention registry', een online database van wetenschappelijk onderbouwde preventiemaatregelen.¹

Een groot deel van de maatregelen in dit domein is gericht op het verstrekken van informatie over de risico's van problematisch gedrag. De veronderstelling is dat jongeren de juiste keuze maken als ze worden geïnformeerd over de mogelijk schadelijke en gevaarlijke gevolgen van hun gedrag. Hoewel deze veronderstelling op het eerste gezicht steek houdt, heeft onderzoek

een gebrek aan kennis niet als risicofactor geïdentificeerd. Aangezien deze methodes niet echt op een relevante factor gericht zijn, missen ze hun doel. Bekijk het zo: je weet dat fastfood ongezond is, maar je blijft het wel eten.

Nog zorgwekkender is het feit dat deze methodes het probleem kunnen verergeren. Sommige jongeren kunnen zich door leeftijdsgenoten onder druk gezet voelen om te doen wat u probeert te voorkomen, vaak onder het mom van 'iedereen doet het'. Bovendien kunnen anderen geïnspireerd worden om dat risico te nemen, ook al zijn ze zich volledig bewust van de gevolgen.

Een tactiek van afschrikking zal het probleem niet oplossen, integendeel. Het gebruik van grafische beelden of rollenspelen om individuen door te choqueren naar het gewenste gedrag te sturen, is niet doeltreffend gebleken en roept zelfs ethische vragen op. Een berucht voorbeeld van deze aanpak is *Scared Straight*, een programma waarbij kwetsbare jongeren een bezoek brengen aan gevangenis voor volwassenen. De redenering achter het programma is dat jongeren door zaken zelf te zien niet in de verleiding zullen komen om later het slechte pad te bewandelen. Dit idee leeft jammer genoeg nog steeds in de EU, ook al is uit grondige evaluaties gebleken dat dergelijke methodes meer schade toebrengen dan niets doen.

Als uw doelgroep al schadelijke gevolgen ondervindt van drugsgebruik en drugscriminaliteit, is er wellicht een andere aanpak nodig dan traditionele preventie. **Schadebeperking** is één manier en heeft als doel de schadelijke effecten die gebruikers kunnen ondervinden te verminderen. Schadebeperking is niet alleen goed voor de gezondheid van de gebruiker, het helpt ook om het aantal drugsmisdrijven en/of het onveiligheidsgevoel in de buurt te reduceren. Lokalen voor drugsgebruik kunnen bijvoorbeeld de schade voor de gemeenschap beperken, omdat er minder drugsafval en overlast is.

Het voorkomen van recidive is een andere methode en is gericht op mensen die lijden onder drugsgebruik en daardoor misdaden hebben gepleegd. Het doel is voorkomen dat ze opnieuw in de fout gaan en/of mensen behandelen. Een effectief voorbeeld hiervan zijn therapeutische gemeenschappen. Het is bewezen dat deze aanpak in gevangenis recidive, misdrijven en herhaalde opsluiting beperkt.

Uiteraard is er niet voor elk probleem een beproefde oplossing. Bij gebrek aan bewijs moet een voorzorgsaanpak gehanteerd worden. De aanpak moet op zijn minst theoretisch onderbouwd zijn. Maar **al uw maatregelen moeten hoe dan ook geëvalueerd worden,**

ongeacht hun eerdere effecten. Wat moet veranderen, is het gedrag. De focus van sensibiliseringsmaatregelen zal - indien geëvalueerd - vaak liggen op kennisoverdracht: 'blijft de boodschap hangen?' Dat is nog maar de eerste stap. Of uw doelgroep door uw optreden zijn gedrag al dan niet heeft veranderd, dat is de echte vraag.

ⁱ http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange_en